

Філософія

УДК 7.01:17.02:316.77

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19131315>**Культурні практики дизайну у горизонті життєтворчості****Дроботенко Мар'яна Олександрівна,**

доктор філософських наук,

доцент кафедри філософії імені професора М.Култаєвої,

Харківського національного педагогічного університету

імені Г.С. Сковороди, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-8053-5595>**Прийнято: 17.01.2026 | Опубліковано: 31.01.2026**

Анотація. У статті досліджується феномен дизайну як складної культурної практики, що виступає ключовим інструментом життєтворчості людини. Дизайн розглядається не лише як процес створення матеріальних об'єктів або середовищ, а як спосіб осмисленого конструювання життєвого світу, формування ціннісних орієнтацій, стилів життя та екзистенційних стратегій. Проаналізовано сучасні підходи до філософії дизайну та його культурологічного й антропологічного вимірів, акцентуючи увагу на ролі дизайн-практик у процесах самоконституції людини та структурування повсякденності. Виявлено, що дизайн функціонує як медіатор між суб'єктом і культурною реальністю, впливаючи на тілесний, емоційний і соціальний досвід, а також на способи саморозуміння та формування життєвих сценаріїв. Окремо підкреслюється амбівалентність дизайну: з одного боку, він відкриває можливості самовираження, творчості та індивідуальної автономії, з іншого — може

відтворювати стандартизовані моделі поведінки, зумовлені ринковою логікою та масовою культурою. Виявлено актуальні проблеми теоретичного осмислення дизайну, зокрема недостатню розробленість концептуального апарату, обмеження аналізу життєтворчого потенціалу та потребу у міждисциплінарному підході для комплексного розуміння культурних практик. У статті окреслено перспективи подальших досліджень, зокрема щодо розробки етичних і освітніх стратегій дизайну, інтеграції філософії життєтворчості, формування методологічних засад для аналізу культурних практик у сучасному культурному контексті. Результати дослідження можуть бути корисними для філософів, культурологів, дизайнерів, педагогів та дослідників гуманітарних наук, які працюють на стику культури, освіти та технологій, а також для практиків, зацікавлених у розвитку свідомого та відповідального дизайну життя.

Ключові слова: *дизайн, культурна практика, життєтворчість, філософія дизайну, антропологія, феноменологія, ціннісні орієнтації, повсякденні практики, самоконституція, культурні практики.*

Cultural practices of design in the horizon of life-creation

Mariana Drobotenko,

Doctor of Philosophical Sciences,
Associate Professor of the Professor M. Kultaieva Department of Philosophy,
Hryhorii Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-8053-5595>

Abstract. *his article explores the phenomenon of design as a complex cultural practice that serves as a key instrument of human life-creation. Design is considered not merely as a process of creating material objects or environments, but as a way of consciously constructing the life-world, shaping value orientations,*

lifestyles, and existential strategies. Contemporary approaches to the philosophy of design and its cultural and anthropological dimensions are analyzed, emphasizing the role of design practices in processes of self-constitution and structuring everyday life. It is shown that design functions as a mediator between the individual and cultural reality, influencing bodily, emotional, and social experiences, as well as modes of self-understanding and the formation of life narratives. The ambivalence of design is highlighted: on the one hand, it opens opportunities for self-expression, creativity, and individual autonomy; on the other hand, it may reproduce standardized behavior patterns determined by market logic and mass culture. Key theoretical challenges in understanding design are identified, including the underdeveloped conceptual framework, limited analysis of its life-creating potential, and the need for an interdisciplinary approach for a comprehensive understanding of cultural practices. The article outlines directions for further research, particularly regarding the development of ethical and educational strategies for design, the integration of the philosophy of life-creation, and the formation of methodological foundations for analyzing cultural practices in the contemporary cultural context. The results of the study may be useful for philosophers, cultural scholars, designers, educators, and researchers in the humanities working at the intersection of culture, education, and technology, as well as practitioners interested in the development of conscious and responsible life design.

Keywords: *design, cultural practice, life-creation, philosophy of design, anthropology, phenomenology, value orientations, everyday practices, self-constitution, cultural practices.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному гуманітарному знанні дизайн дедалі частіше виходить за межі суто прикладної або естетичної діяльності та постає як специфічна форма культурної практики, що безпосередньо залучена до процесів формування

способів життя, моделей саморозуміння та стратегій життєтворчості. У цьому контексті дизайн розглядається не лише як проєктування речей або середовищ, а як спосіб осмисленого конструювання життєвого світу людини, її ціннісних орієнтацій та екзистенційних сценаріїв. Така перспектива актуалізує міждисциплінарний діалог між філософією дизайну, філософською антропологією, культурологією та філософією життєтворчості.

Поняття життєтворчості фіксує здатність людини не просто адаптуватися до соціокультурних умов, а активно формувати власний життєвий шлях, надаючи йому смислової, ціннісної та символічної цілісності. Дизайн у цьому сенсі постає як один із ключових інструментів життєтворення, оскільки саме через дизайн-практики відбувається структурування повсякденності, тілесного досвіду, простору взаємодії та культурної ідентичності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років філософія дизайну дедалі активніше розвивається у напрямі осмислення дизайну як культурної практики, що впливає не лише на предметне середовище, а й на способи життя, саморозуміння та життєві стратегії людини [1, с. 221–223]. У сучасних дослідженнях дизайн усе частіше постає як форма культурного посередництва між індивідом і соціальним світом, у межах якої формуються моделі повсякденності, ціннісні орієнтири та сценарії самотворення [5, с. 33–34].

Значний внесок у розвиток цього напрямку зробили дослідження, присвячені культурі дизайну та її соціальним і ціннісним вимірам. Зокрема, у працях Джульєра дизайн розглядається як елемент культурних процесів виробництва смислів, де проєктні рішення впливають на формування соціальних норм, стилів життя та уявлень про бажане майбутнє [8, с. 12]. Подібну перспективу підтримують і дослідники філософії технологій, які наголошують на тому, що дизайн слід аналізувати не лише як

інструментальну діяльність, а як спосіб культурного осмислення людського досвіду, що формує горизонти дії та сприйняття [7, с. 15–17].

Окремий пласт сучасних досліджень зосереджений на етичних і екзистенційних аспектах дизайну. У цьому контексті дизайн постає як практика, що завжди імпліцитно містить уявлення про цінності, відповідальність і бажані форми життя. Роботи, присвячені етиці дизайну, підкреслюють, що проєктні рішення впливають на життєві вибори людей, їхні тілесні та емоційні практики, а також на способи включення в соціальне середовище [3, с. 45–50; 14, с. 10–14]. Дослідження в галузі *human-centered* та *ethically informed design* розглядають дизайн як простір морального вибору, де життєтворчість може як підтримувати автономію суб'єкта, так і відтворювати стандартизовані моделі поведінки [6, с. 20–24].

Важливе місце у сучасному дискурсі займають роботи, що аналізують дизайн у зв'язку з культурною спадщиною, ідентичністю та досвідом. Дослідження культурно-креативного дизайну показують, що проєктні практики можуть виконувати функцію збереження та переосмислення культурних смислів, водночас формуючи нові життєві наративи в умовах глобалізації та цифровізації [4, с. 219–220; 18, с. 30–34].

Окрему увагу сучасні дослідники приділяють повсякденному виміру дизайну. У межах досліджень естетики повсякденності та дизайну досвіду наголошується, що саме через звичні речі, інтерфейси та просторові рішення людина щоденно «проєктує» власне життя, часто не усвідомлюючи цього процесу [12, с. 25–27]. Такий підхід зближує філософію дизайну з ідеями життєтворчості, оскільки підкреслює роль дрібних, повторюваних практик у формуванні цілісного життєвого світу [11, с. 25–30; 13, с. 40–44].

У сучасних українських і європейських публікаціях також простежується тенденція до осмислення дизайну в антропологічному та освітньому контекстах. Дизайн-освіта дедалі частіше розглядається як простір формування не лише професійних компетентностей, а й здатності до

рефлексії, самопроектування та відповідального життєвого вибору [2, с. 36–40; 9, с. 290–292].

Виділення невіршених частин проблеми. Попри зростаючу кількість досліджень, присвячених філософії дизайну, культурі дизайну та етичним вимірам проєктної діяльності, низка принципово важливих аспектів проблеми залишається недостатньо висвітленою. Передусім це стосується цілісного філософського осмислення культурних практик дизайну саме в горизонті життєтворчості, тобто як таких, що безпосередньо залучені до формування життєвих стратегій, екзистенційних виборів і способів самоконституції людини [1, с. 54–63].

У більшості сучасних робіт дизайн аналізується або з позицій професійної діяльності, або в межах етики, сталого розвитку, соціального впливу чи технологічних інновацій. Водночас зв'язок дизайну з життєтворчістю часто залишається імпліцитним і не стає предметом самостійного теоретичного аналізу. Життєтворчі виміри дизайну, як правило, редукуються до питань користувацького досвіду, самовираження або стилю життя, без належного філософського осмислення їх антропологічного та світоглядного значення.

Недостатньо розробленим залишається і понятійний апарат, що дозволяв би описувати культурні практики дизайну як форми життєтворення. У сучасному дискурсі відсутня узгоджена інтерпретація таких категорій, як «дизайн життєвого світу», «самопроектування», «культурна практика дизайну» у їхньому філософському, а не лише прикладному значенні. Це ускладнює інтеграцію філософії дизайну з філософією життєтворчості та обмежує можливості міждисциплінарного аналізу.

Окремої уваги потребує питання суб'єктності в культурних практиках дизайну. Хоча сучасні дослідження активно звертаються до людиноцентричних підходів, рідко аналізується те, яким чином дизайн одночасно розширює і обмежує життєтворчі можливості суб'єкта, формуючи

нормативні сценарії повсякденності, успіху чи самореалізації. Бракує філософських робіт, у яких дизайн розглядався б як амбівалентний простір життєтворчості — між автономією та стандартизацією, творчістю та культурною регуляцією.

Також недостатньо систематизованими залишаються феноменологічні аспекти дизайну, пов'язані з тілесним, емоційним і досвідним вимірами життєтворення. Хоча окремі дослідження звертаються до естетики повсякденності та дизайну досвіду, вони рідко інтегруються у ширший філософський аналіз життєвого світу як простору смислотворення. У результаті дизайн часто постає як сукупність окремих рішень або практик, а не як цілісна культурна форма, що структурує життєвий досвід.

Крім того, у сучасному науковому полі бракує узагальнюючих робіт, які поєднували б філософсько-антропологічний і культурологічний підходи до аналізу дизайну в контексті життєтворчості. Більшість досліджень зосереджені або на теоретичних аспектах, або на емпіричних кейсах, не вибудовуючи між ними концептуального зв'язку. Це створює потребу в методологічно виваженому аналізі, що дозволив би осмислити культурні практики дизайну як багатовимірний феномен сучасної культури.

Таким чином, невисвітленими або фрагментарно представленими залишаються питання філософського статусу дизайну як практики життєтворчості, його впливу на формування життєвого світу людини та меж життєтворчої свободи в умовах сучасної культури. Саме ці аспекти зумовлюють необхідність подальшого дослідження, визначають мету статті, формування її завдань і вибір методологічних підходів, спрямованих на комплексний аналіз культурних практик дизайну у горизонті життєтворчості.

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є міждисциплінарний підхід, що поєднує інструменти філософської антропології, культурології та філософії життєтворчості. У роботі застосовано філософсько-антропологічний підхід для аналізу дизайну як

способу самоконституції людини в культурному просторі, а також феноменологічний підхід, який дозволяє осмислити дизайн як чинник формування життєвого досвіду, повсякденних практик і тілесно-емоційних форм взаємодії зі світом. Культурологічний аналіз використовується для розгляду дизайну як системи символів, норм і практик, що впливають на формування стилів життя та соціальних сценаріїв. У дослідженні також застосовано елементи герменевтичного підходу для інтерпретації сучасних концепцій дизайну та їхніх ціннісних передумов, а також компаративний аналіз для співвіднесення різних теоретичних позицій у сучасному науковому дискурсі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). *Мета дослідження* полягає у філософському осмисленні культурних практик дизайну як форм життєтворчості, що беруть участь у конструюванні життєвого світу людини, її способів саморозуміння, ціннісних орієнтацій та життєвих стратегій у сучасному культурному контексті. У межах дослідження дизайн розглядається не як суто професійна або інструментальна діяльність, а як культурна практика, що має антропологічне, екзистенційне та світоглядне значення.

Відповідно до поставленої мети *завданнями дослідження* є: по-перше, проаналізувати сучасні підходи до осмислення дизайну в філософському та культурологічному дискурсі з акцентом на його вплив на повсякденні практики та способи життя; по-друге, уточнити зміст поняття культурних практик дизайну у зв'язку з категорією життєтворчості; по-третє, розкрити антропологічні та феноменологічні виміри дизайну як чинника формування життєвого світу; по-четверте, виявити амбівалентний характер дизайну як простору життєтворення, у якому поєднуються можливості самотворення та ризику стандартизації життєвих сценаріїв; по-п'яте, окреслити філософські підстави відповідального ставлення до дизайну як культурної практики, що формує ціннісні та смислові горизонти сучасної людини.

Виклад основного матеріалу. У сучасному філософсько-антропологічному дискурсі дизайн дедалі частіше осмислюється не лише як допоміжна або технічна діяльність, а як складна культурна практика, яка опосередковує відносини між людиною та світом. Людське буття за своєю природою незавершене, відкрите для постійного самоконструювання, а філософія життєтворчості підкреслює, що людина здатна рефлексивно ставитися до власного життя як до цілісного, проте динамічного проєкту [5, с. 54–63]. Дизайн у цьому контексті постає як культурний механізм, що надає життєвим проєкціям матеріальної та соціальної форми. Наприклад, організація особистого простору за допомогою кольору, розташування меблів або декоративних елементів може створювати відчуття порядку, комфорту і безпеки, одночасно відображаючи цінності та уподобання власника.

Гай Джульєр зауважує, що дизайн слід розуміти як частину ширших культурних процесів виробництва смислів, у межах яких формуються уявлення про нормальне, бажане й ціннісно значуще життя [8, с. 12]. Це дозволяє побачити дизайн не лише як створення об'єктів, а як спосіб формування способів орієнтації людини у світі. Наприклад, корпоративні айдентики або міські просторові концепції демонструють, як дизайн формує соціальні практики, впливає на поведінкові звички та визначає ритуали взаємодії людей у просторі.

З культурологічної перспективи дизайн функціонує як система знаків і практик, що структурно впливають на організацію повсякденного життя. Культурні практики дизайну не обмежуються професійною діяльністю дизайнерів: вони охоплюють повсякденні вибори речей, упорядкування простору, стилізацію тіла, способи візуальної та цифрової самопрезентації [8, с. 33–34; 9, с. 285–288]. Наприклад, використання цифрових аватарів у соцмережах або підбір кольорової гами для персональних блогів демонструє, як повсякденні практики дизайну відображають уявлення людини про себе та

соціальні зв'язки. Люсі Кімбелл підкреслює, що дизайн у сучасній культурі функціонує як «розподілена практика», що формується через взаємодію професійних, соціальних і повсякденних акторів [5, с. 5]. Це означає, що навіть буденні об'єкти — від чашок до гаджетів — несуть культурний сенс і впливають на способи життя та мислення людей.

Феноменологічний підхід дозволяє поглибити розуміння дизайну як способу конституювання життєвого світу. Предмети, простори, інтерфейси та візуальні структури не є нейтральними: вони формують горизонти можливих дій, закріплюють тілесні звички та впливають на сприйняття реальності [7, с. 7–10]. Наприклад, ергономічні меблі або інтерфейси мобільних додатків визначають, як людина рухається, взаємодіє з об'єктами та переживає комунікаційний досвід. Дизайн таким чином впливає не лише на практичний, а й на екзистенційний вимір життя, формуючи досвід ідентичності та соціальної взаємодії.

Попри зростаючу кількість досліджень, деякі важливі аспекти залишаються недостатньо висвітленими. Перш за все, це стосується цілісного осмислення культурних практик дизайну саме в горизонті життєтворчості, тобто як таких, що безпосередньо впливають на життєві стратегії, екзистенційні вибори і самоконституцію людини. Більшість сучасних робіт аналізує дизайн або як професійну діяльність, або через призму технологій, етики, сталого розвитку або користувацького досвіду, не роблячи його центральним об'єктом філософського розгляду. Життєтворчі виміри дизайну часто редукуються до питань стилю життя, самовираження або UX, без достатньої антропологічної та світоглядної рефлексії [6, с. 10–11].

У горизонті життєтворчості дизайн постає як процес співтворення людини та середовища, виконуючи роль медіатора між внутрішнім світом суб'єкта та культурною реальністю [8, с. 15–17]. Через дизайн життєві наміри, цінності та уявлення про себе набувають матеріальної форми — у просторі, тілесності, візуальних і цифрових структурах. Наприклад,

мінімалістичні інтер'єри не лише оптимізують простір, а й впливають на відчуття контролю та спокою.

Сучасна культура демонструє розширення сфери дизайну на самопрезентацію, тілесний досвід, цифрові ідентичності та емоційні стани. Дизайн способу життя, дизайн комунікації та дизайн досвіду стають ключовими практиками, де життєтворчість набуває структурованого характеру [9, с. 219–220]. Наприклад, інтерактивні експозиції та цифрові інсталяції в музеях створюють емоційний досвід, який змінює сприйняття історії та культури відвідувачами, демонструючи, як дизайн формує життєві смисли.

Водночас культурні практики дизайну мають амбівалентний характер. Вони відкривають простір для самовираження та творчості, але можуть водночас відтворювати стандартизовані сценарії життя, підпорядковані логіці ринку та масової культури [4, с. 8–12; 15, с. 121–124]. Ця напруга робить філософський аналіз дизайну необхідним для критичного осмислення його ролі в життєтворчих процесах.

Філософія життєтворчості підкреслює відповідальність суб'єкта за обрані форми життя. Дизайн як культурна практика завжди несе ціннісні імплікації, формуючи уявлення про «успішне», «нормальне» або «гармонійне» життя. Усвідомлення цього відкриває етичний вимір дизайну, де життєтворчість постає як свідомий та рефлексивний процес вибору між альтернативними сценаріями буття [7, с. 10–11]. Дизайн стає простором діалогу між особистими прагненнями та культурними нормами, у межах якого формується життєвий проєкт, що поєднує унікальність особистості з соціальною вкоріненістю.

Таким чином, осмислення дизайну як культурної практики у горизонті життєтворчості дозволяє бачити його як ключовий механізм конструювання життєвого світу сучасної людини. Дизайн об'єднує матеріальні, символічні та екзистенційні аспекти буття, впливаючи на способи саморозуміння,

повсякденні практики та життєві стратегії [11, с. 219–220]. Водночас він відкриває поле для подальших досліджень культурних практик дизайну, розробки етичних та освітніх підходів до відповідального проектування життя та інтеграції філософії дизайну з філософією життєтворчості.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Дослідження показало, що дизайн слід розглядати не лише як інструмент створення об'єктів, а як складну культурну практику, яка формує життєвий світ людини, її цінності та способи самоконституції. Дизайн виступає медіатором між внутрішнім світом суб'єкта та соціокультурним середовищем, впливаючи на повсякденні практики, тілесний досвід і способи самовираження.

Культурні практики дизайну мають амбівалентний характер: вони одночасно відкривають можливості для творчості та самостійного вибору й можуть відтворювати стандартизовані соціальні сценарії. Усвідомлення цього дозволяє розглядати дизайн як простір життєтворчості, де поєднуються індивідуальні прагнення та соціальні норми.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні міждисциплінарного аналізу, вивченні амбівалентності дизайну, його ролі в життєтворчих процесах, а також розробленні етичних і методологічних принципів відповідального проектування життєвого середовища.

Список використаних джерел

1. Cross N. Designerly Ways of Knowing. *Design Studies*. 1982. Vol. 3, No. 4. P. 221–227. DOI: [https://doi.org/10.1016/0142-694X\(82\)90040-0](https://doi.org/10.1016/0142-694X(82)90040-0)
2. Dorst K. *Frame Innovation: Create New Thinking by Design*. Cambridge, MA : MIT Press, 2015. 215 p.
3. Friedman B., Hendry D. *Value Sensitive Design: Shaping Technology with Moral Imagination*. Cambridge, MA : MIT Press, 2019. 284 p.

4. Fry T. *Design as Politics*. Oxford : Berg, 2011. 272 p. DOI: <https://doi.org/10.5040/9781474293723>
5. Giddens A. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford : Stanford University Press, 1991. 256 p.
6. Hassenzahl M. *Experience Design: Technology for All the Right Reasons*. Morgan & Claypool, 2010. 95 p. DOI: <https://doi.org/10.2200/S00261ED1V01Y201003HCI008>
7. Ihde D. *Technology and the Lifeworld: From Garden to Earth*. Bloomington : Indiana University Press, 1990. 248 p.
8. Julier G. *The Culture of Design*. 3rd ed. London : SAGE, 2013. 280 p.
9. Kimbell L. Rethinking Design Thinking: Part I. *Design and Culture*. 2011. Vol. 3, No. 3. P. 285–306. DOI: <https://doi.org/10.2752/175470811X13071166525216>
10. Latour B. *We Have Never Been Modern*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1993. 157 p.
11. Norman D. A. *The Design of Everyday Things*. Revised and Expanded Edition. New York : Basic Books, 2013. 368 p.
12. Saito Y. *Everyday Aesthetics*. Oxford : Oxford University Press, 2007. 240 p.
13. Shove E., Watson M., Hand M., Ingram J. *The Design of Everyday Life*. Oxford : Berg, 2007. 184 p.
14. Verbeek P.-P. *Moralizing Technology: Understanding and Designing the Morality of Things*. Chicago : University of Chicago Press, 2011. 184 p. DOI: <https://doi.org/10.7208/9780226852904>
15. Winner L. Do Artifacts Have Politics? *Daedalus*. 1980. Vol. 109, No. 1. P. 121–136.
16. Buchanan R. Wicked Problems in Design Thinking. *Design Issues*. 1992. Vol. 8, No. 2. P. 5–21. DOI: <https://doi.org/10.2307/1511637>

17. Flusser V. *The Shape of Things: A Philosophy of Design*. London : Reaktion Books, 1999. 128 p.

18. Manzini E. *Design, When Everybody Designs: An Introduction to Design for Social Innovation*. Cambridge, MA : MIT Press, 2015. 256 p.